YOL VE ÇARŞI-PAZAR ÂDÂBI

[Türkçe]

آداب الطريق والسوق

[باللغة التركية]

Te'lif:

Muhammed b. İbrahim et-Tuveycrî

تأليف / محمد بن إبراهيم التويجري

Terceme:

Muhammed Şahin

ترجمة: محمد بن مسلم شاهين

Tetkik: Ümmü Nebil

مراجعة: أم نبيل

Rabva Semti İslâmî Dâvet Bürosu

المكتب التعاوني للدعوة وتوعية الجاليات بالربوة بمدينة الرياض

1429 - 2008

islamhouse.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Yolun hakkı:

1. Ebu Saîd el-Hudrî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ الله! مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا، فَقَالَ: فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ، قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ الله؟ قَالَ: «غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَذَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ.)) [متفق عليه]

"Yollarda oturmaktan kaçının! Bunun üzerine sahâbe:

- Biz, yollarda oturmaya mecburuz (bunu bırakamayız). Yollarda birbirimizle konuşuyoruz, dediler.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Yolda oturmaktan vazgeçemeyecekseniz, hiç değilse yolun hakkını verin, buyurdu.

- Yolun hakkı nedir ey Allah'ın elçisi? diye sorduklarında, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Harama bakmaktan gözü sakındırmak, yoldan gelip-geçenleri incitmemek, selâmı almak, iyiliği emredip kötülükten nehyetmektir, buyurdu."[1]

2. Başka bir rivâyette Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَا لَكُمْ وَلِمَجَالِسِ الصُّعُدَاتِ؟ اجْتَنِبُوا مَجَالِسَ الصُّعُدَاتِ! فَقُلْنَا: إِنَّمَا قَعَدْنَا لِغَيْرِ مَا بَاسٍ، قَعَدْنَا نَتَذَاكَرُ وَنَتَحَدَّثُ. قَالَ: إِمَّا لَا، فَأَدُّوا حَقَّهَا: غَضُّ الْبَصَرِ، وَرَدُّ السَّلَامِ وَحُسْنُ الْكَلَامِ.)) [أخرجه مسلم]

"Size ne oluyor ki böyle yollarda oturuyorsunuz? Yollarda oturmaktan kaçının!

Bunun üzerine biz:

- Biz, sakıncasız şeyler için oturduk. Yollarda meselelerimizi

[1] Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadistir.Buhârî; hadis no: 6229. Lafız,Buhârî'ye âittir. Müslim; hadis no: 2121.

görüşüp konuşuyoruz, dedik.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

-Yollarda oturmayı bırakmayacaksanız, hiç değilse yolların hakkını verin: Yollarda hakkı; harama bakmaktan gözü sakınmak, selâm almak ve güzel şeyler söylemektir, buyurdu."[1]

3. Yine, başka bir rivâyette hadisin sonunda şöyle buyurmuştur:

((وَتُغِيثُوا الْـمَلْهُوفَ، وَتَـهْدُوا الضَّالَّ.)) [أخرجه أبو داود]

"Yardıma muhtaç olana yardım etmeniz ve yolunu kaybetmiş olana yol göstermenizdir."[2]

İnsanlara eziyet veren şeyi yoldan kaldırmak:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلاً يَتَقَلَّبُ فِي الْـجَنَّةِ فِي شَجَرَةٍ قَطَعَهَا مِنْ ظَهْرِ الطَّرِيقِ كَانَـتْ تُؤْذِي النَّاسَ.)) [متفق عليه]

"Şüphesiz yolun üzerinde insanlara eziyet veren bir ağacı kesip giderdiği için cennet nimetleri içerisinde yaşayan birisini gördüm."[3]

Yolda veya başka bir yerde kıbleye doğru tükürmemek:

Huzeyfe'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَنْ تَفَلَ تُـجَاهَ الْقِبْلَةِ، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَفْلُهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ...))

[أخرجه ابن خزيمة وأبو داود]

"Kim, kıble cihetine tükürürse, kıyâmet günü tükürüğü iki gözünün arasında olduğu halde gelir."[4]

Yolculuk sırasında hayvanların menfaatini gözönünde bulundurmak ve geceleyin yola çıkmamak:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

---

[1] Müslim; hadis no: 2161.

[2] Hadis sahihtir. Ebu Dâvud; hadis no: 4817.

[3] Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadistir.Buhârî; hadis no: 652.Müslim; "Kitâbu'l-Birr", hadis no: 129. Lafız, Müslim'e âittir.

[4] Hadis sahihtir. İbn-i Huzeyme; hadis no: 1314. Ebu Dâvud; hadis no: 3824. 'Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha"; hadis no: 222

((إِذَا سَافَرْتُمْ فِي الْخِصْبِ فَأَعْطُوا الْإِبِلَ حَظَّهَا مِنَ الْأَرْضِ. وَإِذَا سَافَرْتُمْ فِي السَّنَةِ فَأَسْرِعُوا عَلَيْهَا السَّيْرَ، وَإِذَا عَرَّسْتُمْ بِاللَّيْلِ، فَاجْتَنِبُوا الطَّرِيقَ، فَإِنَّهَا مَأْوَى الْهَوَامِّ بِاللَّيْلِ.)) [أخرجه مسلم]

"Ot ve bitkilerin çok olduğu bir zamanda yolculuğa çıkarsanız, deveye yeryüzünün bitki ve otlarından pay ayırın (süre verin ki ondan yesin). Kuraklık zamanında yolculuğa çıkarsanız, devenin üzerinde hızla gidin. Geceleyin bir yerde dinlenmek için konakladığınızda yoldan uzak durun. Çünkü yol, geceleyin zehirli hayvanların barınağıdır."[1]

Çarşı ve pazar âdâbı:

Satın alırken ve satarken insanlara karşı hoşgörülü olmak ve onlara kolaylık sağlamak:

Câbir b. Abdullah'tan -Allah ondan ve baabsından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((رَحِمَ اللهُ رَجُلاً، سَمْحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى.))[أخرجه البخاري]

"Satarken, alırken ve borcunu isterken kolaylık gösteren (borcunu istemekte ısrar etmeyen) kimseye Allah rahmet ettisin."[2]

Vakti geldiğinde borcunu ödemek:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ، فَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتْبَعْ.)) [متفق عليه]

"Borcunu ödeyebilecek durumda olan zenginin borcunu ödemeyip oyalaması (ödemeyi geciktirmesi, alacaklıyı savsaklaması) zulümdür. Biriniz (alacağı) bir zengine havâle edilirse, (havâleyi) kabül etsin."[3]

Borçluya süre vermek ve borcunu bağışlamak:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((كَانَ تَاجِرٌ يُدَايِنُ النَّاسَ، فَإِذَا رَأَى مُعْسِراً قَالَ لِفِتْيَانِهِ: تَجَاوَزُوا عَنْهُ

---

[1] Müslim; hadis no: 1926.
[2] Buhârî; hadis no: 2076.
[3] Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadistir.Buhârî; hadis no:2287.Lafız,Buhârî'ye âittir. Müslim;hadis no: 1562.

لَعَلَّ اللهَ أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنَّا فَتَجَاوَزَ اللهُ عَنْهُ.)) [متفق عليه]

"İnsanlara borç veren bir tüccar vardı. Zor durumda kalmış birisini gördüğü zaman çocuklarına: Onun borcunu bağışlayın. Umulur ki Allah da bizi bağışlar derdi. Nihâyet Allah onu bağışladı."[1]

Namaz vakitlerinde alış-veriş (alım-satım) yapmamak:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

. - , + *) (' & % $ # " !)

= < ; : 9 8 7 6 5 4 3 2 1 ا /

[10-9:سورة الجمعة الآيتان] (G F E D C B A @ ? >

"Ey îmân edenler!Cuma günü namaza (ezan ile) çağırıldığınız zaman derhal Allah'ı zikretmeye (hutbeyi dinlemeye ve namazı kılmaya) gidin, alış-verişi bırakın. Eğer bilirseniz bu (emrolunduğunu şey), sizin için daha hayırlıdır. Namaz tamamlanınca (hutbeyi dinledikten ve namazı kıldıktan sonra) yeryüzüne yayılın (işinize gücünüze gidin), Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın ve Allah'ı çokça anın. Umulur ki (dünya ve âhiret iyiliklerini kazanarak) kurtuluşa erersiniz."[2]

Her durum ve hallerde adâletli olmak:

Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

) وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ۝١ © إِذَا ٱكْتَالُوا۟ عَلَى ٱلنَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝٢ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو ´

µ ¶ ¸ يَظُنُّ أُو۟لَٰٓئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ۝٤ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ۝٥ يَوْمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ

۝٦ ([سورة المطففين الآيات:1-6]

"Eksik ölçüp tartanların vay hâline (şiddetli azap onlara olsun)! Onlar ki (insanlardan) satın alırlarken haklarını tam olarak alırlar (tam ölçerler). Fakat başkalarına ölçüp tartarken (insanlara satarlarken) eksik ölçüp tartarlar (ölçü ve tartıya hîle karıştırırlar). Onlar (ölçü ve tartıda hîle yapanlar), o dehşeti büyük günde, bütün insanların âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları günde, diriltilip

[1] Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadistir.Buhârî;hadis no: 2078.Lafız,Buhârî'ye âittir. Müslim;hadis no: 1562.

[2] Cuma Sûresi: 9-10.

toplanacaklarını (yaptıklarından hesaba çekileceklerini) düşünmezler mi?"[1]

Çok yemîn etmekten kaçınmak:

Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o, "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i şöyle derken işittim, demiştir:

((اَلْحَلِفُ مَنْفَقَةٌ لِلسِّلْعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلرِّبْحِ.)) [متفق عليه]

"(Yalan) yemîn, (yemîn eden tarafından) malın revaç bulması için bir vesile zannedilir, oysa o, malın kazancının kaybolmasına (bereketinin gitmesine) sebep olur (yani yemîn sürümü arttırır, ama bereketi götürür)."[2]

Haram ve pis olan alış-verişlerden, muamelelerden ve şeylerden kaçınmak:

1. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[سورة البقرة من الآية:275] ((; : 9 8 7)

"Halbuki Allah, alış-verişi helal, fâizi ise haram kılmıştır..."[3]

2. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

- , + *) (' & % $ # " !)

[سورة المائدة الآية:90] (0 / .

"Ey îmân edenler! İçki, kumar, (müşriklerin yanlarında adaklar kestikleri) dikili taşlar, fal ve şans okları, birer şeytan işi pisliktir. Bu günahlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz (cenneti kazanasınız)."[4]

2. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[سورة الأعراف من الآية: 157] (... Z Y X W V U ...)

"... (Peygamber) onlara (yiyecek ve içeceklerden) güzel ve temiz olan şeyleri helâl, (domuz eti gibi) pis olan şeyleri ise haram kılar."[5]

Aldatmamak ve yalan söylememek:

---

[1] Mutaffifîn Sûresi: 1-6.

[2] Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadistir. Buhârî; hadis no: 2087.Müslim; hadis no: 1606. Lafız, Müslim'e âittir.

[3] Bakara Sûresi: 275.

[4] Bakara Sûresi: 275.

[5] A'raf Sûresi: 157

1. Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

((أنَّ رَسُولَ الله ﷺ مَرَّ عَلَى صُبْرَةِ طَعَامٍ، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلاً، فَقَالَ: مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟ قال: أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ الله! قَالَ: أَفَلاَ جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ؟ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي.)) [أخرجه مسلم]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir tahıl yığınına uğradı, elini o yığının içine daldırdı, parmaklarına ıslaklık isâbet etti. Bunun üzerine:

-Ey tahıl sahibi bu nedir? diye sordu. Adam:

- Ona yağmur isâbet etti ey Allah'ın elçisi! dedi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- O halde insanların görebilmesi için o ıslak kısmı, tahıl yığınının üstüne koysaydın ya? Aldatan kimse benden değildir, buyurdu."[1]

2. Hakîm b. Hizâm'dan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((اَلْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، أَوْ قَالَ: حَتَّى يَتَفَرَّقَا، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا.)) [متفق عليه]

"Birbirinden ayrılmadıkça alan ve satan pazarlığı bozmakta muhayyerdir (serbesttir). Alan ve satan doğru söyler, malın kusur ve ayıplarını açıklarlarsa, alış-verişleri bereketlenir; yok eğer yalan söyler ve malın ayıplarını gizlerlerse, alış-verişlerinin bereketi yok olup gider."[2]

Malın tekelini elinde bulundurmamak (tekelcilik ve karaborsacılık yapmamak):

Me'mar b. Abdullah'tan -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

((لاَ يَحْتَكِرُ إلاَّ خَاطِئٌ.)) [أخرجه مسلم]

"Günahkârdan başkası ihtikâr (tekelcilik, karaborsacılık, stokçuluk) yapmaz."[3]

[1] Müslim; hadis no: 102.

[2] Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadistir.Buhârî;hadis no:2079.Lafız,Buhârî'ye âittir. Müslim; hadis no: 1532.

[3] Müslim; hadis no: 1605.